

Katholiek? Geen punt

Een bestuurlijke identiteitsgeschiedenis
van de Nijmeegse universiteit (1950-2005)

Jurijn Timon de Vos

Eburon
Utrecht 2024

Deze studie werd bekostigd door de Stichting Reinier Post.
Deze uitgave kwam tot stand dankzij een bijdrage van het Nuyensfonds.

ISBN 978 94 6301 510 3

Uitgeverij Eburon
info@eburon.nl / www.eburon.nl

Omslagontwerp: Textcetera, Den Haag

© 2024 Jurijn Timon de Vos. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior permission in writing from the proprietor.

© 2024 Jurijn Timon de Vos. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

Inhoud

Woord vooraf	7
Ter inleiding.....	11
1 - Een gedeeld ideaal (1950-1965).....	41
Portret: Frits van der Meer	91
2 - Uit naam van het volksdeel! (1965-1975).....	105
Portret: Louis Rogier	157
3 - Een pas op de plaats (1975-1987).....	171
Groepsportretten: Katholiek Studiecentrum.....	223
4 - Van defensief naar initiatief (1987-1998).....	245
Portret: Mathieu Spiertz	299
5 - Een bepaalde sfeer (1998-2005)	309
Portret: Kees Fens	373
Tot besluit.....	385
Bronnen en literatuur.....	409
Samenvatting.....	425
Summary	427
Dankbetuiging	429
Curriculum vitae	431

Woord vooraf

In 2023, het laatste jaar van mijn promotietraject, liet de Radboud Universiteit zich van haar meest praktische kant zien. Ter ere van het universitaire eeuwfeest werden honderd zogeheten ‘Radboudgebaren’ gemaakt naar de Nijmeegse bevolking. Zo ook een avondmaaltijd in het Huis van Compassie, een ontmoetingsplek voor maatschappelijk kwetsbare Nijmegenaren. Samen met collega’s mocht ik deze maaltijd uitserveren om daarna iets te vertellen over mijn onderzoek. ‘Als geschiedenisonderzoeker’, begon ik, ‘schrijf ik een boek over wat vroeger is gebeurd aan de honderdjarige universiteit. Daarbij let ik vooral op katholieke dingen.’

Mijn korte tafelrede deed de nodige vragen rijzen. Was de universiteit er ook voor mensen die niet katholiek zijn? Deed de universiteit ook al honderd jaar dierproeven? Dat het thema van mijn praatje beklifde, ondervond ook de spreker na mij. Deze ingevlogen collega van de Wageningse universiteit kreeg prompt de vraag of haar universiteit ook katholiek was. Toen zij de WUR bestempelde als landbouwuniversiteit klonk er uit de zaal: ‘Is landbouw niet katholiek dan?’

Dit ene voorbeeld toont hoe toegankelijk en tegelijkertijd oeverloos het thema van een onderzoek kan zijn. Iedereen kan zich wel enige voorstelling maken van ‘katholiek’, net zoals de meesten ook wel associaties hebben bij het woord ‘koninklijk’ of ‘Nederlands’. Maar waar begin je vervolgens als geschiedonderzoeker? Nog belangrijker: waar eindigt een onderzoek naar wat ik gemakshalve ‘katholieke dingen’ noemde? Met een beetje goede – of kwade – wil is alles op aarde te oormerken als katholiek. Hoort bijvoorbeeld een bewuste omgang met dierproeven niet ook bij de katholieke identiteit? En wat te denken van de samenwerking met de voorgenoemde landbouwuniversiteit. Is die samenwerking niet ook ergens katholiek, namelijk in het licht van de historische emancipatie van de katholieke boerengemeenschap?

Tijdens mijn promotieonderzoek ben ik nooit verstoken geweest van goedbedoelde adviezen over mijn onderzoeksthema. Zo werd ik ooit, nota bene bij het oversteken van de Heyendaalseweg, gewezen op een verwijderd schilderij met daarop vissen en broden. Dat schilderij hing vroeger in het universiteitsrestaurant. ‘Nu hangt het er niet meer. Dat zegt toch wel iets, hè Jurijn?’ Bij de ICT-hulpbalie van de universiteit kreeg ik de tip om te schrijven over de emancipatiefunctie van de universiteit. ‘Emancipatie past echt bij onze katholieke identiteit.’ Tijdens een borrel in het bestuursgebouw werd mij juist op het hart gedrukt dat de rol van de Studentenkerk historisch gezien toch wel erg belangrijk was geweest. En natuurlijk mocht de oud-rector Titus Brandsma, die in 2022 heilig werd verklaard, niet ontbreken in mijn onderzoek. Weer ergens anders werd ik herinnerd aan verborgen leed, namelijk aan het leed van de levenspartners van sommige voormalige priester-hoogleraren. Dat deze dames veelal ongehuwd waren gebleven, was toch zeker ook te wijten aan de katholieke identiteit?

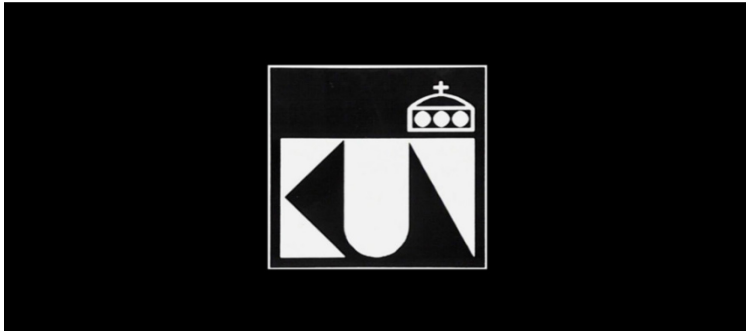
Elk van deze adviezen was waardevol. Ze gaven me een inkijk in de veelkleurigheid aan gedachten die wordt opgeroepen door de combinatie van ‘katholiciteit’ en ‘universiteit’. Ook kon ik tijdens zulke gesprekjes kennismaken met de uiteenlopende verwachtingen die vandaag de dag worden geprojecteerd op de geschiedschrijving. Ergens goedbe-

doeld maar ook aanmatigend was tot slot het advies dat ik kreeg tijdens een bruiloftsdiner in Leiden. Daar stipuleerde een disgenoot eerst op hoge toon dat katholiciteit en intellectualiteit 'natuurlijk' niet samengingen. Vervolgens beval hij me literatuur aan over het denazificeringsproces van Duitse universiteiten na de Tweede Wereldoorlog. Klaarblijkelijk valt in sommige hoofden de ontwikkeling van een katholieke universiteitsidentiteit te vergelijken met het nazistische juk dat in Duitsland iedere vorm van academische vrijheid had verstikt.

Waardevol in de antropologische zin betekent echter nog niet altijd bruikbaar in geschiedkundige zin. Even belangstellend als ik al deze adviezen heb aangehoord, even bewust heb ik de meeste daarvan naast me neergelegd. En dat met reden. Behalve dat het onmogelijk is om in één proefschrift tegemoet te komen aan alle – soms tegengestelde – verwachtingen, is het ook niet de taak van de geschiedschrijving om hedendaagse verwachtingen te projecteren op de verleden werkelijkheid. Ik heb er dan ook bewust voor gekozen om zo veel mogelijk uit primaire bronnen te putten. Dit materiaal uit eerste hand vormt het fundament onder deze historische studie.

Nijmegen, april 2024

Beeldmerken van de Nijmeegse universiteit

Afbeelding 1: Beeldmerk 1967-1990

Afbeelding 2: Beeldmerk 1990-2004

Afbeelding 3: Beeldmerk 2004-2014